

VAZIFALARNI AMALGA OSHIRISH ASOSIDA ETNOPEDAGOGIKA TA'LIMNING YANGI PARADIGMASI

Eshmamatova Chinora,
Musiq madaniyat fakulteti,
Musiqiy ta'lim III-kurs talabasi

Muxamedziyanov Kamil Taxirovich,
Musiq madaniyat fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada o'quvchilarning individual rivojlanishining metodik yo'nalishi sifatida shaxsiy yondashuv ko'rsatilgan. Ta'lim tarkibining tarkibiy qismlari haqida gap boradi. O'z xalqi va boshqa xalqlarning madaniyatini o'rganish turli millat vakillari o'rtasida bag'rikenglik, madaniy muloqotni shakllantirish zarurligiga asoslanganligi qayd etiladi.

Kalit so'zlar: bag'rikenglik, ta'lim, o'qituvchi, ta'lim tizimi, an'ana.

Ta'lim – bu shaxsning xarakterini, shaxsiyatining fazilatlarini shakllantirish uchun shart-sharoitlarni ataylab yaratish yoki sozlash, va birinchi navbatda, odamlarning tashqi dunyosi bilan shaxsiy munosabatlar tizimiga ta'siri pedagogika aksiyomasidir.

Tolerantlikni tarbiyalash o'quvchilarning boshqa odamlar bilan konstruktiv hamkorlik qilishga tayyorligini tarbiyalashdir. Shuning uchun " farzandlarimizni zararli va begona ta'sirlardan himoya qilish", mustaqil fikrlaydigan yoshlarni o'zlarining qat'iy e'tiqodlari va hayotga bo'lgan qarashlari, ular atrofida sodir bo'layotgan barcha narsalar bilan tarbiyalash kerak.

Millatlararo munosabatlar madaniyatini rivojlantirishga va etnik munosabatlarni uyg'unlashtirishga e'tibor ijtimoiy hayotdagi salbiy jarayonlarni bartaraf etish, jamiyatda millatlararo munosabatlar madaniyatini shakllantirish va O'zbekistonning ko'p millatli davlat sifatida geosiyosiy mavqeidan kelib chiqadi.

Bugungi kunda o'quvchilarning ko'p millatli tarkibi bo'lgan o'quv-tarbiya muassasasidagi ta'limning mazmuni uchta bir-biriga bog'liq komponentlarsiz amalga oshirilmaydi: har bir xalqning an'anasini hisobga olgan holda va etno-yo'naltirilgan shaxsni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'limni hisobga olgan holda har bir imkoniyat o'z-o'zini aniqlash.

Natijada, ta'lim tizimining maqsadi umumiy o'rta ta'lim olish va o'quvchilarni milliy madaniyat, til, tarix va an'analarga jalb qilishdir. O'z xalqi va boshqa xalqlarning madaniyatini o'rganish turli millat vakillarining bag'rikenglik, madaniy muloqotini shakllantirish zarurligiga asoslanadi. Ushbu tizim milliy madaniyatning boyligini to'liq ifodalovchi ta'lim mazmuniga bunday yondashuvni talab qiladi.

Bundan tashqari, amalga oshirilgan islohotlarga qaramay, respublika maktablarida, ya'ni: 1. Har bir talabaning rivojlanishiga va o'quvchilarning bo'sh vaqtlarida ishtirok etishiga asoslangan ta'lim va tarbiya ishlariga ommaviy yondashishga asoslangan shaxsiy yo'naltirilgan yondashuv o'rtasida. 2. Zamonaviy bilimlar jamiyatdagi global o'zgarishlarga qaratilgan shaxsiyatning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi tadqiqot, qidiruv ishlarini talab qilmaydigan eski uslub bilan taqdim etiladi. 3. Hali ham milliy keskinlik va xalqlarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini tiklash, ularning tinchlikda yashash istagi o'rtasida. Ushbu qarama-qarshiliklarni hal qilish maktab sharoitida ushbu muammoni hal qilish uchun ma'qul bo'lishi mumkin bo'lgan yangi ta'lim va tarbiya usullarini topish tekisligida yotadi.

Shu maqsadda "ta'lim etnopedagogikasi" mavzusida tajriba maydonchasi tashkil etildi, unda etnopedagogik ta'lim sharoitida o'quvchilarga ijodiy bilimlar uchun sharoitlar taqdim etiladi:

- ularni asrlar davomida to'plangan ma'naviy qadriyatlarga kiritish;
- shaxsiy, ma'naviy fazilatlarni rivojlantirish;
- tadqiqot, qidiruv ishlarini olib borish qobiliyatlarini shakllantirish;

-jamiyatda ijobiy xatti-harakatlar ko'nikmalarini rivojlantirish, bu o'z-o'zini rivojlantirishga qodir bo'lgan shaxsni shakllantirishga yordam beradi. Bu esa yuqori darajadagi madaniyat bilan, boshqasining yomonligini anglatmaydi, boshqa narsalarga nisbatan bag'rikenglik demokratik jamiyatning asosiy xususiyatlaridan biridir.

Tajribani shakllantirish talabalarni hayotga tayyorlash, etnopedagogika, folklor tajribasidan foydalanish, jamiyatda ijobiy tolerantlik ko'nikmalarini shakllantirish, an'anaviy ta'lim jarayonida yuzaga keladigan bir qator qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun qobiliyatni rivojlantirish edi: 1) tadqiqot va qidiruv mashg'ulotlarini o'tkazish uchun shart-sharoitlar yaratadigan eksperimental maktabni tanlash; 2) etnopedagogika materiallarida shaxsiy yo'naltirilgan rivojlanish ta'limini ta'minlaydigan pedagogik texnologiyalarni tanlash; 3) talabaning tolerantlik modelini shakllantirish va etnopedagogika yordamida ishlab chiqilgan texnikani joriy etishni tashkil etish;

O'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini aniqlash va o'z-o'zini tarbiyalashga qodir bo'lgan shaxsiyatni shakllantirishga yordam beradigan o'qituvchilar va talabalarning o'zaro hamkorligini ta'minlash; milliy komponentni o'z ichiga olgan ixtiyoriy ish rejalariga va o'quv jarayonida – ta'limning barcha bosqichlarida etnopedagogika bo'limlari; etnopedagogika bo'yicha; xalq ta'limi o'qituvchilari va xodimlari o'rtasida etnopedagogika metodikasini ommalashtirishni tashkil etish.

Belgilangan vazifalarni amalga oshirish uchun o'quv rejalarini o'zgartirishdan tashqari, ota-onalar, mahallalar o'rtasida bag'rikenglik g'oyalarini targ'ib qilish bo'yicha ma'muriyat, pedagogika jamoasining keng jamoatchilik bilan o'zaro hamkorligini amalga oshirish zarur edi.

Ishning ijobiy natijalarini prognoz qilish quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1) o'quv-tarbiya jarayonida pedagogik makonni kengaytirish;

2) etnopedagogik ta'lim tizimini yaratish;

3) o'tmishning madaniy merosini tiklash;

- 4) xalqning ma'naviy-axloqiy qadriyatlari, milliy madaniyat an'analari va ularni hayotda qo'llash qobiliyati asosida shaxsni tarbiyalash;
- 5) talabalarning shaxsiy, ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirish; 6) jamiyatda ijobiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish, ijodiy qobiliyatlarini;
- 7) talabaning tolerant modelini yaratish;
- 8) boshqa xalqlar madaniyatiga bir vaqtning o'zida hurmat bilan munosabatda bo'lish bilan o'z madaniyatini saqlab qolish va ko'paytirishga qodir bo'lgan shaxsning sifati sifatida ko'p madaniyatli vakolatni shakllantirish. Buning uchun ba'zi xususiyatlar ta'kidlangan, eng muhimi, bizning nuqtai nazarimizdan, maktab o'quvchilarining etnopedagogika idrokiga xosdir. Bu-an'anaviylik. Ota, ona, kattalarga hurmat, erga bo'lgan muhabbat, tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish an'anaviy hisoblanadi. Ta'lim va tarbiya xalq orasida juda ko'p asrlar davomida mavjud bo'lib, xalqning o'zi bor. Har bir xalq kelajakka eng qimmatni – ma'naviy boylikni – asrlar davomida to'plangan donolikni yetkazishga intiladi.

Odamlar yosh avlodni go'zallikka jalb qilish uchun o'z tizimiga ega edilar va quyidagilarni o'z ichiga oladi: a) atrofdagi haqiqatning go'zalligini tushunish qobiliyatini rivojlantirish, b) ta'mni rivojlantirish, c) yosh avlodga mehnat qobiliyatlari va ko'nikmalarini tarbiyalash, d) aqliy tarbiya, bilimlarni tarbiyalash, o'rganish istagi, avloddan-avlodga uzatilgan. Biroq, davlatimiz suverenitetini qo'lga kiritishdan oldingi yillarda o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalashda milliy unurning ahamiyati beqiyos. Shu bilan birga, bizning kuzatishlarimiz va mavjud manbalarimiz milliy madaniyat turli ta'lim muassasalari faoliyat yuritadigan muhitga o'ziga xos lazzat bag'ishlaydi. Etnopedagogik tadqiqotlar o'tkazilgach, quyidagi usullar aniqlandi: nazariy-tarixiy-pedagogik tahlil va sintez; taqqoslash va umumlashtirish; tarixiy-tizimli; konstruktiv-genetik; ob'ektlar va qadriyatlarning aksiologik – nisbati; shaxsiy-biografik; prognostik; diagnostika; kuzatish.

Xulosa

Etnopedagogikani o'rganish natijasini taxmin qilsak, biz xabardan kelib chiqamiz: xalqning og'zaki ijodida, urf-odatlarida, urf-odatlarida, urf-odatlarida insonparvarlik ta'limi masalalari bo'yicha juda ko'p ma'lumot mavjud, shuning uchun milliy an'analarni o'rganish o'quvchilarning bag'rikengligini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmasligi tabiiydir. Etnopedagogikani o'rganish usullaridan biri yozma manbalar bilan tanishish edi, ularning qiymati o'rganilayotgan xalqlar haqida ishonchli ma'lumotdir, chunki ularda mavjud bo'lgan materiallar aslida xalq hayotida sodir bo'lgan tarixdir. Ular tarix, madaniyat kitoblari va arxivlarda saqlanadigan o'rganilmagan materiallar edi. Muammo ota-bobolarimiz etnopedagogikaga, shu jumladan, boshqa xalqlar madaniyatiga qo'shilgan g'oyalarni baholash edi.

Etnopedagogikada etnik tarix va madaniyat tarixini tiklash uchun biz arxeologik materiallarni o'rganish usulini qo'lladik, chunki arxeologik materiallar juda ishonchli manbalardir. Arxeologik manbalar tufayli talabalar qadimgi xalqlarning ma'naviy dunyosiga shaxsan tegishgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qahhorov N.V. Vokal asoslari. – T.: 2008. -314-b.
2. Cathrine Sadolin. Complete vocal technique. London., 2012. –p-140.
3. Mirzaeva N.A. Xonandalik uslubiyoti asoslari. T., 2009 -180-b.
4. Ma'ruzalar matni. – T.: O'zbekiston Davlat konservatoriyasi nashriyoti, 2008. - 48-b.iy jihatdan yorqin va yangi qiladi.